

Тақризи

расмӣ ба кори илмии Навруз Носири дар мавзӯи «Рушди системаи идоракунии фаъолияти инноватсионӣ дар КАС-и минтақа (дар маводи вилояти Хатлон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.05- иқтисодиёт ва идоракунии хоҷагии халқ: иқтисодиёт, ташкил ва идоракунии корхонаҳо, соҳаҳо, комплексҳо (идоракунии инноватсияҳо)

Муҳимияти мавзӯи тадқиқотшаванда. Дар марҳилаи кунунии рушди иқтисодиёти ҷаҳони муосир яке аз масоили ниҳоят муҳим ва ҳалталаб барои аксарияти давлатҳо ин роҳи инноватсионии рушд мебошад. Вазифаи таъмини рақобатпазирӣ ва фаъолгардонии соҳаи аграрии Ҷумҳурии Тоҷикистон ниёзи гузариш ба самти рушди инноватсионӣ ва қобилияти инноватсионӣ дорад. Имконпазирии ин вазифа дар он сурат ҳалли худро ёфта метавонад, агар тавассути гузаронидани модернизатсия ва таҷдиди технологияи иқтисодиёти соҳаи аграрӣ бо истифода аз дастовардҳои муосири илму технология, истеҳсолоти навоарона ва иқтидори сатҳи зехнии замонавӣ муяссар мегардад. Зиёд гардидани ҳаҷми маҳсулоти кишоварзӣ, рушди истеҳсолоти агросаноатӣ ва дар ин замина таъмин намудани бехатарии озукаворӣ аз ҷумлаи мушкилоте мебошанд, ки аксари мамолики дунё аз он изҳори нигаронӣ мекунанд.

Ба ақидаи муаллиф, марҳилаи саноаткунонии рушди иқтисодиёти КАС-и Ҷумҳурии Тоҷикистон, пеш аз ҳама бояд хусусияти инноватсиониро касб кунад. Зеро тағйиротҳо ва азнавсозӣҳои инноватсионӣ қариб тамоми ҷабҳаҳои фаъолияти хоҷагидорӣ ва доираҳои ҳаёти ҷомеаро фарогир шудаанд. Аз натиҷаҳои самарабахши амалигардонидани фаъолияти инноватсионӣ субот, рушд ва самаранокии низоми иқтисодии мамлакат вобастагии мустақим дорад.

Қайд карда шудааст, ки таҳлили вазъи имрӯзаи истеҳсолоти агросаноатии кишвар нишон медиҳад, ки алҳол истеҳсолоти агросаноатии кишвар ба истеҳсолоте табдил наёфтааст, ки талаботи аҳолии ҷумҳуриро бо маводи озукавории ватанӣ таъмин наояд, яъне истеҳсолоти мазкур дорои мушкилоти мухталиф аз қабيلي фарсудаҳои базаи моддию техникаӣ, нарасидани нуриҳои минералӣ,

воситаҳои химиявии муҳофизати растаниҳо, тухмии хушсифат, зотҳои сермахсули чорво ва ғ. мебошад, ки ба рушду равнақи истеҳсолоти соҳа таъсири манфӣ мерасонад.

Диссертант ҳалли мушкилоти номбурдаи истеҳсолоти агросаноатиро дар ташаккул ва равнақи иқтисодиёте мебинад, ки ба донишҳои замонавии идоракунии, ташкиливу технологӣ, селекциониву генетикӣ асос ёфта бошад.

Зеро, ки мушкилоти дар боло нишондодашуда зарурияти таҳқиқотҳои назариявӣ амалӣ ва пешниҳоди самту усулҳо ва ташаккули системаи идоракунии фаъолияти инноватсионӣ дар комплекси агросаноатии минтақаро дар шароити муосир талабгор мебошад. Ҳалли масоили мазкур мубрамият ва муҳимияти мавзӯи тадқиқоти илмиро муайян намудааст.

Дар рисола қайд шудааст, ки сарчашмаҳои мухталифи адабиёти мансуб ба ҷанбаҳои илмӣ-амалии масоили рушди системаи идоракунии фаъолияти инноватсионӣ дар КАС-и минтақа баҳрабардорӣ намуда, дар ин самт маводҳои барзиёди оморӣ ва воқеиро мавриди таҳлил ва истифодабарӣ қарор додааст.

Масъалаи мавриди назар ва ҳолати имрӯзаи он дар илми ватани иқтисодӣ набудани назарияи мувофиқи таҳиягардидаи мушкилоти мавҷударо нишон медиҳад. Аз ин рӯ, қори мазкури диссертатсионӣ муҳимият ва рузмара будани мавзӯи интиҳобшуда ва арзиши илмии онро нишон медиҳад.

Барои асосноккунии назариявӣ ва методологии тадқиқот қорҳои илмии олимони классик дар назарияи иқтисодӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, қорҳои илмии иқтисодчиёни кишварҳои пешрафтаи хориҷӣ ва ватанӣ оид ба масъалаҳои иқтисодиёти ба дониш асосёфта, иқтисодиёти инноватсионӣ, қорқарди назарияи ташаккули системаҳои инноватсионии милливу минтақавӣ, комплекси агросаноатӣ, истеҳсолот, самаранок истифодабарии заминҳои кишоварзӣ дар шароити бозорӣ ба инобат гирифта шудаанд. Барои ошқор намудани масъалаҳо ва таҳияи пешниҳодҳои асосноккардашуда дар қори илмӣ усулҳои зерин истифода шуданд: ҳисоботи таҳлилии муқоисавӣ, монографӣ, омилӣ, усулҳои ҳисобдорӣ ва гурӯҳбандии оморӣ ва баҳодиҳии ҳолати имрӯзаи истифодабарии заминҳои кишоварзӣ, таҳлилҳои иқтисодӣ-оморӣ, таҳлили муқоисавӣ ва усулҳои дигари таҳқиқот истифода шуданд.

Навгони таҳқиқоти илмӣ - ин таҳқиқу асосноккунии ҷанбаҳои назариявӣ ва методологии системаи идоракунии фаъолияти

инноватсионии корхонаҳои комплекси агросаноатии минтақа асос ёфта, коркарди пешниҳодҳои методӣ амалиро оид ба мукамалгардонии механизми фаъолгардонии ҷорисозии инноватсияҳо дар субъектҳои хоҷагидорӣ минтақа мебошад.

Унсурҳои асосии нағзони илмӣ инҳоянд:

➤ моҳияти иқтисодии инноватсияҳо ва фаъолияти инноватсионӣ муайян гардида, асосҳои назариявии фаъолияти инноватсионии корхонаҳои кишоварзӣ бо назардошти ҳамгироии илми аграрӣ ва агробизнеси инноватсионӣ тараққӣ дода шудааст.

➤ асоснок гардонида шудааст, ки барои рушди фаъолияти инноватсионии корхонаҳои комплекси агросаноатӣ ташаккули шароитҳои мусоиди ташкилию иқтисодӣ, институтсионалию инфрасохторӣ ва иҷтимоӣ ба мақсад мувофиқ аст;

➤ асосҳои назариявии фаъолияти инноватсионии корхонаҳо бо назардошти хусусиятҳои хоси ҷараёни такрористеҳсол ва афзоиши нақши истифодаи инноватсияҳо ҳамчун омили фаъолгардонии ҷолибияти инвеститсионии корхонаҳои КАС тараққӣ дода шуда, зарурати истифодаи равиши системавии ҷалби инвеститсияҳо ба фаъолияти инноватсионӣ бо назардошти таҷрибаи хориҷии мукамалгардонии асосҳои институтсионалии идоракунии ҷорисозии инноватсияҳо дар корхонаҳои комплекси агросаноатӣ асоснок гардонида шудааст;

➤ воситаҳои баҳодиҳии самаранокии низоми идоракунии фаъолияти инноватсионии корхонаҳои кишоварзӣ коркард шудааст;

➤ шаклҳои асосии дастгирии давлатии фаъолгардонии фаъолияти инноватсионӣ бо назардошти рушди ҷолибияти лоиҳаҳои инноватсионӣ, ҷораҳои воқеан ҳавасмандкунандаи истеҳсол ва истифодаи инноватсияҳо ва ҷорабинҳои амалигардонӣ бунёди истеҳсолоти нави инноватсионӣ дар минтақа, муайян ва асоснок гардида, инчунин истифодаи самараноки сарчашмаҳои нерӯи дохилии рушди инноватсионии корхонаҳои кишоварзӣ коркард шудаанд;

➤ алгоритми идоракунии марҳилавии ҷараёни сармоягузорию рушди инноватсионии корхонаҳои кишоварзӣ бо назардошти ҳамгироии ҷараёнҳои инноватсионӣ инвеститсионӣ, назарсанҷии молиякунонии пайдарпайи рушди фаъолияти инноватсионӣ ва ташаккули стратегияи рушди инноватсионии комплекси агросаноатӣ коркард шудааст, ки механизми инвеститсионияш тамоюли инноватсионӣ дошта, ба самтҳои афзалиятноки рушди КАС-и минтақа нигаронида шудааст;

➤ маҷмӯи самтҳо ва ҷораҳо оид ба баландбардории натиҷанокии рушди системаи идоракунии фаъолияти инноватсионии

корхонаҳои комплекси агросаноатии вилояти Хатлон бо назардошти самтҳои бартариятноки дастгирии давлатии ташаккули стратегияи инноватсионии рушди комплекси агросаноатӣ ва бунёди шароитҳои фаъолгардонии ҷалби инвеститсияҳо, ки ба васеъкунии миқёси азхуднамоии инноватсияҳо дар субъектҳои хочагидорӣи комплекси агросаноатӣ мусоидаткунанда, пешниҳод шудаанд.

Мухимияти амалии кор ва татбиқи натиҷаҳои тадқиқот. Кори илмӣ натиҷаи тадқиқотҳои чандинсола гузаронидаи илмӣ - амалии муаллиф дар ташаккул ва раванқи системаи идоракунии фаъолияти инноватсионӣ дар комплекси агросаноатии минтақа дар шароитҳои муосир мебошад.

Арзишмандии амалии кор ва натиҷаҳои бадастовардашуда аз ҳалли муаммои рушду раванқ бахшидани комплекси агросаноатӣ дар минтақаи Хатлон ҷиҳати истифодаи инноватсияҳо иборат аст. Натиҷаву муқаррароти асосии диссертатсия дар ҷаласаи Донишкадаи технология ва менеҷменти инноватсионӣ дар шаҳри Кӯлоб, Вазорати кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди муҳокима қарор дода шуда, ба барои татбиқи амалӣ ирсол гардидаанд.

Ҳачм ва сохтори диссертатсия. Рисолаи илмӣ аз муқаддима, се боб, хулоса, пешниҳодҳо ва рӯйхати адабиёти истифодашуда, ки аз 147 номгӯи адабиёт иборат мебошад, дар ҳаҷми 182 саҳифаи матни компютерӣ чоп гардида, 20 ҷадвал ва 6 расмро дарбар мегирад.

Дар боби якум «**Асосҳои назариявии рушди фаъолияти инноватсионӣ дар комплекси агросаноатӣ**» зарурияти гузариш ба рушди инноватсионӣ дар комплекси агросаноатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, моҳияти инноватсия ва унсурҳои таркибии фаъолияти инноватсионӣ дар КАС, низоми идоракунии фаъолияти инноватсионии корхонаҳо ва хусусиятҳои он ифода ёфтааст.

Қайд кардан зарур аст, ки соҳаи кишоварзӣ ва комплекси агросаноатии ҷумҳурӣ муҳимтарин соҳаву комплекси байнисоҳавии иқтисодӣи мамлакат ба шумор мераванд, ки дараҷа ва динамикаи рушди нишондиҳандаҳои онҳо баёнғари вазъи феълии иқтисодӣ ва иҷтимоӣи кишвар буда метавонад. Зеро КАС - комплекси байнисоҳавии аҳамияти стратегӣ доштаи ҷумҳурӣ буда, ҳиссаи соҳаи марказии он-кишоварзӣ дар МУД-и кишвар 23,5% ташкил медиҳад. Ҳамчунин 2/3 корхонаҳои истеҳсолии ҷумҳурӣ корхонаҳои мансуби комплекси мазкур мебошанд, ки 35% пардохтҳои буҷаи ҷумҳуриро таъмин намуда, дар соҳаи марказии он 65,8% аҳолии машғули кори кишвар бо кор фаро гирифта шудаанд ва зиёда аз 74% аҳолии ҷумҳурӣ дар деҳот сукунат доранд (сах.19)

Диссертант дуруст қайд намуданд, ки ПМТ соҳаи кишоварзии ҷумҳурӣ дар нисбати солҳои 1990-ум 3-3,5 маротиба кам шуда, коэффитсенти навкунии техникаи он камтар аз 3% ва дараҷаи механизатсияи кишоварзӣ аз 60% камтар баҳогузурӣ шудааст (саҳ.29)

Дар зербоби 1-ум диссертант зиёда аз даҳ мушкилоти соҳаи комплекси агросаноатии кишварро мавриди баррасӣ қарор додааст, ки онҳо зарурати гузариш ба рушди инноватсиониро дар кишоварзӣ ва КАС-и ҷумҳурӣ тақозо менамоянд.

Қобили зикр аст, ки шарҳи мафҳуми инноватсияро, ки олимони гуногуни хориҷию ватанӣ дар асарҳои илмии ҷопнамудаашон анҷом доданд, мавриди баррасӣ қарор дода ва ба хулосае омадем, ки дар аксари ин таърифҳо инноватсия ҳамчун чараёни инноватсионӣ, ҳамчун натиҷаи ниҳой, ҳамчун фаъолияти инноватсионӣ ва ҳамчун тағйирот шарҳ дода шудааст (саҳ.39)

Бо ақидаи муаллиф, моҳияти инноватсия (навоарӣ) – ин натиҷаи ниҳоии фаъолияти инноватсионӣ мебошад, ки дар намуди маҳсулоти нав ё маҳсулоти такмилёфтаи ба бозор баровардашуда дар амал татбиқгардии худро ифода мекунад. Ҳамчунин гуфтан мумкин аст, ки инноватсия (навоарӣ)–ин натиҷаи ниҳоии фаъолияти инноватсионӣ мебошад, ки дар намуди чараёни технологияи нав ё чараёни технологияи мукамалгардидаи мавриди истифода қароргирифта, баромад мекунад. Ҳамин тариқ, дар шароити иқтисоди бозорӣ яке аз инструментҳои (олоти, асбоби) фаъолияти самаранок ва рушди босуботи корхонаҳо, аз ҷумла корхонаҳои комплекси агросаноатӣ инноватсия ба шумор меравад (саҳ.40).

Диссертант қайд намудааст, ки идоракунии фаъолияти инноватсионии корхона ин зернизомии идоракунии фаъолияти корхона маҳсуб меёбад, ки ба амалигардони самараноки инноватсияҳо дар корхонаҳо нигаронида шудааст ва идоракунии чараёнҳои инноватсионӣ дорои қонуниятҳои умумӣ (универсалӣ) мебошад, ки хангоми хусусияти мусбӣ касб қардан онҳо ба рушди чараёнҳои инноватсионӣ ва ниҳояти кор ба рушди инноватсияҳо ва фаъолияти инноватсионӣ мусоидат мекунанд (саҳ.66).

Дар боби дуюм - «Таҳлили асосҳои институтсионалӣ ва раванди ташаккули низомии идоракунии инноватсияҳо дар комплекси агросаноатии ҷумҳурӣ ва минтақаҳои он» арзёбии асосҳои институтсионалии ташаккули низомии идоракунии инноватсияҳо дар КАС-и ҷумҳурӣ ва вилояти Хатлон, таҳлил ва тамоюлҳои ташаккули идоракунии инноватсияҳо дар минтақаи агросаноатии Кӯлоби вилояти Хатлон ифода ёфтаанд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки ташаккулу раванқи асосҳои институтсионалии инноватсияҳо, пеш аз ҳама, ба ташаккули низоми идоракунии инноватсияҳо дар корхонаҳои иқтисодӣ, аз ҷумла КАС-и он таъсири мустақим дорад. (саҳ.68)

Аз таҳлили муаллиф бар меояд, ки алҳол дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин самт қонунҳо ва дигар санадҳои ҳуқуқию меъёрии ҷавобгӯи талабот ва стандартҳои байналхалқӣ қабул шудаанд. Масоили рушди равандҳои инноватсионӣ, ҷорисозии технологияи муосир дар истехсолоти ватанӣ дар сархати сиёсати иқтисодии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад. (саҳ.74)

Ба ақидаи муаллиф бунёди асосҳои ҳуқуқию меъёрии рушди фаъолияти инноватсионӣ яке аз ҷузъҳои муҳими асосҳои институтсионалии инноватсияҳо ба шумор рафта, барои рушди васеи ҷараёнҳои инноватсионӣ ҳамчун шароити асосӣ хизмат менамоянд. Аммо танҳо бо бунёди асосҳои ҳуқуқию меъёрӣ рушди фаъолияти инноватсионӣ ба даст оварда намешавад. Аз ин рӯ, ба ҳайси ҷузъи муҳими асосҳои институтсионалии рушди инноватсияҳо интихоби дурусти органҳои барои идоракунию танзим ва паҳнкунии инноватсияҳо масъулро маҳсуб медонанд. (саҳ.75)

Мувофиқи таҳлилҳои ба даст овардаи диссертант бармеояд, ки муассисаю ташкилотҳои илмӣ ҷумҳурӣ, ки корҳои илмӣ-техникиро иҷро мекунанд дар бунёду ташкил ва паҳнкунии инноватсия бояд фаъол бошанд. Зеро дар аксари давлатҳои пешқадам чунин муассисаҳо барои амалигардонии сиёсати инноватсионии давлат нақши калидӣ доранд, супоришҳои давлатӣ мегиранд, кашфиёту ихтирооту навоариҳоро санҷиш мегузаронанд ва масоили паҳнкунии онҳоро бо корхонаҳои инноваторҳо ҳаллу фасл мекунанд. Харочотҳои бучети давлатӣ барои илм 69,1% ва иҷрои корҳои илмӣю техникӣ дар МТИ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин давра 93,2% афзоиш ёфтанд. Шумораи умумии аспирантҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи таҳлил ба миқдори 295 нафар ё 16,4% кам шудааст, аммо шумораи умумии аспирантҳои МТИ Ҷумҳурии Тоҷикистон ба миқдори 190 нафар ё 50,6% зиёд шуданд. Қобили қайд аст, ки шумораи умумии аспирантҳои МТИ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шумораи умумии аспирантҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 37,5%-ро ташкил медиҳад. (саҳ.85)

Муайян карда шудааст, ки масоҳати замини минтақаи агросаноатии Кӯлоб 9,48% масоҳати замин ҷумҳурӣ ва 54,25% масоҳати замин вилояти Хатлонро ташкил медиҳад. Ҳамчунин аҳолии минтақаи Кӯлоб 13,8% аҳолии ҷумҳурӣ ва 38,5% аҳолии вилоятро ташкил медиҳад. Қобили қайд аст, ки 19% ноҳияҳои ҷумҳурӣ ва 45,8% ноҳияҳои вилоят, 17,8%

ҷамоатҳои ҷумҳурӣ ва 49,6% ҷамоатҳои вилоят дар минтақаи мазкур ҷойгир шудаанд. Ҳаҷми маҳсулоти саноатии вилоят дар давраи таҳлил 77,7% афзоиш ёфтааст. Нишондиҳандаи мазкур дар минтақаи Вахшу Бохтар 34,6% ва дар минтақаи Кӯлоб 113,8% аст. Таҳлили сохтори соҳаи саноат дар вилоят аз рӯи шумораи корхонаҳои саноатӣ гузаронида шуда, аз он маълум мегардад, ки дар он ҳиссаи корхонаҳои саноати сабук (32,3%), саноати хӯрокворӣ (30,9%) бартарӣ дорад. Маҳсулоти умумии соҳаи саноати минтақа 22,12% маҳсулоти соҳаи саноати ҷумҳурӣ ва 65,62% ҳаҷми маҳсулоти саноатии вилоятро ташкил медиҳад (саҳ.94).

Аз таҳлили муаллиф бармеояд, ки нишондиҳандаҳои (ҷадв. 10, саҳ. 101) аз он гувоҳи медиҳад, ки дар солҳои таҳлилшаванда ҳосилнокии Ҳама намудҳои зироатҳои асосии кишоварзии минтақаи Кӯлоб (ғайри картошка) тамоюл ба афзоиш доранд.

Таҳлилҳои диссертатсионӣ аз он гувоҳӣ медиҳад, ки ҳосилнокии аксари зироатҳои асосии кишоварзӣ ва маҳсулнокии чорвои минтақа нисбати нишондиҳандаҳои миёнаи ҷумҳурӣ ва вилояти Хатлон паст мебошанд. Қобили қайд аст, ки паст шудани ҳосилхезии зироатҳои кишоварзӣ дар минтақа таъсири худро ба ҳаҷми истеҳсоли онҳо ва дар маҷмӯъ истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ ба як нафар аҳоли минтақа мерасонад. Агар ин нишондиҳандаро мавриди баҳодихӣ қарор диҳем, маълум мегардад, ки дараҷаи худтаъминии истеҳсолоти минтақаи Кӯлоб дар таъмини бехатарии озуқаворӣ (ТБО) аҳолии минтақа дар сатҳи инкирозӣ қарор дорад. Аз ин рӯ, барои дар ин самт ба муваффақияти комил соҳиб шудан диссертант пешниҳод менамояд, ки ҳар як қитъаи замини кишоварзиро самаранок истифода бурдан лозим меояд, аз ҷумла 2-3 ҳосил гирифтани аз заминҳои обии кишоварзӣ ва ҳамчунин ҳосилхезии онҳоро баланд бардоштан қобили қабул аст (саҳ.104).

Диссертант дуруст қайд менамоянд, ки соҳаи кишоварзӣ дар ҳаёти иқтисодию иҷтимоии аҳолии вилоят ва минтақаҳои агросаноатии он нақши марказӣ дорад. Дар кишоварзии минтақаи Кӯлоб 37,5% ҳаҷми маҳсулоти умумии вилояти Хатлон истеҳсол карда мешавад. Дар давраи солҳои 2012 – 2017 маҳсулоти кишоварзии минтақаи Кӯлоб +24,4% афзоиш ёфтааст, ки дар растанипарварӣ ин афзоиш 21% ва дар чорводорӣ 31%-ро ташкил медиҳад. Аз он бармеояд, ки истеҳсолоти кишоварзии минтақа дар шароити имрӯза талаботи аҳолии минтақаро танҳо бо 2-3 намуди маводи озуқаворӣ худӣ дар сатҳи қабулшуда таъмин карда метавонад (саҳ.105).

Дар боби сеюм «**Тақмили механизми идоракунии рушди фаъолияти инноватсионӣ дар комплекси агросаноатӣ**» дастгирии давлатии фаъолияти инноватсионӣ дар низоми идоракунии корхонаву

ташкilotҳои КАС-и ҷумҳурӣ, идоракунии таъмини сармоягузорию рушди инноватсионии корхонаву хоҷагиҳои кишоварзии минтақаи Кӯлоби вилояти Хатлон, таҷрибаи хориҷии танзими давлатии рушди инноватсионии комплекси агросаноатӣ мавриди ҳаллу фасл қарор гирифтанд.

Аз таҳлили муаллиф бармеояд, ки таҷрибаи аксари мамолики рушдқарда нишон медиҳад, ки соҳаи кишоварзӣ ва комплекси агросаноатӣ ҳама вақт ба идоракунии давлатӣ ниёз дорад. Дар ҷумҳурӣ танҳо дар 5-соли охир барои рушди соҳаҳои комплекси агросаноатӣ аз буҷети давлат 1,7 млрд. сомонӣ равона гардида, барои 3 соли оянда 1 млрд. сомонӣ ба нақша гирифта шудааст (сах.111).

Инчунин бо ақидаи муаллиф, истифодаи самараноки имкониятҳои мавҷуда ва чораҳои андешидашуда ба он мусоидат намуд, ки дар соли 2018 тибқи маълумоти Агентии оморӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳолати 01.01.2019 дар ҳамаи шаклҳои хоҷагидорӣ дар соли 2018 ҳаҷми умумии маҳсулоти кишоварзӣ ба 26370,3 млн. сомонӣ расонида шуд, ки нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта ба андозаи 4,0 фоиз зиёд гардида, суръати афзоиш дар соҳаҳои растанипарварӣ ва чорводорӣ мутаносибан 3,4 ва 5,3 фоизро ташкил медиҳад (сах.121).

Мавриди қайд аст, ки дар таҷрибаи ҷаҳонӣ яке аз роҳҳои баромадан аз ин вазъияти ҳалталаб ин иштироки бевоситаи давлат дар фаъолияти сармоягузорию инноватсияҳои корхонаю ташкilotҳои соҳаи кишоварзӣ ба ҳисоб меравад. Таҷрибаи давлатҳои дорой сектори аграрии рушдёфта нишон медиҳад, ки давлат бо роҳҳои гуногун метавонад дар фаъолияти инноватсионии корхонаю ташкilotҳои соҳаи иштирок намояд (сах.126).

Диссертант таҷрибаи ҷаҳониро оид ба танзими давлатии рушди фаъолияти инноватсионӣ дар сектори аграрӣ ва комплекси агросаноатии давлатҳои пешқадам омӯхта, аз қабилӣ давлатҳои ИА (Фаронса, Олмон, Австрия, Белгия, Дания, Шведсия, Британияи Кабир), Канада, ИМА мавриди баррасӣ қарор дода, маълум сохтааст, ки молиякунонии ин чараён аз буҷаи давлат дар аксари давлатҳо ҳоло ҳам ҳамчун шакли асосии дастгирии давлатии рушди чараёнҳои инноватсионӣ дар комплекси агросаноатӣ ба шумор меравад (сах.161)

Диссертант пешниҳод менамояд, ки механизми асосии пайвандгари илми аграрӣ бо истеҳсолоти кишоварзӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон барномаҳои мақсадноки ҷумҳуриявӣ буда метавонанд. Аммо дар ҳангоми таҳия ва дар амалияи чоригардонии онҳо бояд таҷрибаи давлатҳои дорой сектори аграрии тараққикарда ба инобат гирифта шавад.

Дар хулосаҳо ва пешниҳодҳо натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ оид ба рушди системаи идоракунии фаъолияти инноватсионӣ дар КАС-и вилояти Хатлон ҷамъбаст карда шуданд.

Навгониҳои бадастомада ва хулосаву тавсияҳои дар рисолаи илмӣ пешниҳодшуда нисбатан саҳеҳ аст, вале дар рисола камбудихои таркибии сохторӣ мушоҳида мешаванд, ки қайд намудани онҳо зарур мебошад.

1. Дар боби аввали рисола, саволи 1.1, диссертатсия аз нигоҳи илмӣ иқтисодии пурра кушода нашудааст.
2. Қисмати назариявии рисолаи илмӣ аз тарафи муаллиф дар саҳифаи 39-и диссертатсия пешниҳод шудааст, баҳснок буда, ҳама ҷабҳаҳои онро дар бар намегирад.
3. Дар ҷадвали 11 диссертатсия таҳлил бо меъерҳои тавсиявии физиологияи истеъмоли маҳсулоти асосии озуқаворӣ ба ҳар сари аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №451 аз 31 августи соли 2018 тасдиқшуда ҳисоб карда нашудааст(саҳ.103).
4. Ҳамчунин, дар диссертатсия нишондодҳои Маҳсулоти умумии дохилӣ оварда шуда, ҳиссаи Комплекси агросаноат дар он нишон дода нашудааст.
5. Бехтар мешуд, агар зербоби 3.3 “Таҷрибаи хориҷии танзими давлатии рушди инноватсионӣ комплекси агросаноатӣ”-и дар боби 1 ҷойгир шуда, дар он таҷрибаи кишварҳои ҳамсояеки ба вазъ, шароит ва иқлими мо мутобиқ аст баррасӣ мешуд.
6. Дар диссертатсия дар бораи самаранокии истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ пеш аз тадбиқи инноватсия ва баъди тадбиқи инноватсия таҳлил карда нашудааст.
7. Таркиби қор аз ғалатҳои техникӣ, имлоӣ ва ҳиҷогузарониҳо иборат буда, тақозои таҳрир ва ислохотро дорад.

Вале камбудихои зикргашта ба моҳияти назариявӣ ва амалии диссертатсия, характери ҷустуҷӯии таҳқиқот оид ба рушди системаи идоракунии фаъолияти инноватсионӣ дар КАС-и вилояти Хатлон, таъсир намерасонанд.

Дар маҷмӯъ рисолаи илмии Навруз Носири ба итмомрасида маҳсуб ёфта, таркиб ва сохтори он бо тавсияву асосноккунӣ воқеан дар сатҳи баланди назариявӣ таълиф ва таҳия карда шудааст. Натиҷаҳои бадастомадаи таҳқиқоти илмӣ мумкин аст, минбаъд дар корхонаҳои кишоварзӣ, муассисаҳои илмӣ-тадқиқотӣ, инчунин аз тарафи

мутахассисони соҳавие, ки бевосита ба масоили комплекси агросаноатӣ машғуланд, васеъ истифода гарданд.

Автореферат ва мақолаҳои нашршудаи муаллиф таркиби асосии рисолаи илмиро фаро гирифта, дар асл натиҷаи таҳқиқро ҳамчун дастоварди нави илмӣ ҳисобидан мумкин аст. Маводҳои асосии рисолаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмию истеҳсолии ватанӣ, инчунин дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба чоп расонида шудааст.

Дар маҷмӯъ, масъалагузориҳои зикршуда аз он далолат медиҳанд, ки дар воқеъ ба рисолаи илмии Навруз Носири дар мавзӯи «Рушди системаи идоракунии фаъолияти инноватсионӣ дар КАС-и минтақа (дар маводи вилояти Хатлон)» ба талаботҳои «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон № 505 аз 26.11.2016 барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои иқтисодӣ тасдиқ гардидааст, мутобиқ ва ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори унвони илмӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.05 – Иқтисодиёт ва идоракунии хоҷагии халқ: иқтисодиёт, ташкил ва идоракунии корхонаҳо, соҳаҳо, комплексҳо (идоракунии инноватсияҳо) мебошад.

Муқарризи расмӣ

Ходими калони илмӣ Институти
иқтисодиёти кишоварзии АИИКТ
номзоди илмҳои иқтисодӣ

Махмудова Ш.Х.

Махмудова Ш.Х.

Махмудова Ш.Х.
Масъалаҳои инноватсионӣ